

Gemersko – malohontská župa I.

Opis na úrovni archívneho fondu

kód	názov kódu v AJ	obsah	Názov kódu v SJ
3.1.1.	Reference code	SK_1520_857	Referenčný kód
3.1.2.	Title	Gemersko – malohontská župa I.	Názov jednotky opisu
3.1.3.	Date(s)	(1784) 1786 - 1790	Časový rozsah
3.1.4.	Level of description	archívny fond	Úroveň opisu
3.1.5.	Extent and medium of the unit o description (quantity, bulk, or size)	18,620 bm (27 úradných kníh, 28 registratúrnych pomôcok, 5 indexov, 31 elenchov, 133 škatúl spisov)	Rozsah a nosič jednotky opisu (množstvo, rozsah alebo veľkosť)
3.2.1.	Name of creator(s)	Gemersko – malohontská župa I.	Názov pôvodcu
3.2.2.	Administrative history	Gemersko – malohontská župa vznikla 15. júla 1786 spojením Gemerskej stolice s Malohontským dištriktom. Patrila do Banskobystrického dištriktu, jedného z desiatich administratívnych obvodov v Uhorsku, ktoré zriadil Jozef II. intimátom z 2. apríla 1785. Do tohto dištriktu patrili aj bývalé stolice – Hontianska, Zvolenská, Oravská a Turčianska. Sídлом Gemersko – malohontskej župy sa stala Rimavská Sobota. Malohont bol predtým samosprávnym okresom Hontianskej stolice. Nespokojnosť malohontského zemianstva s takýmto „zväzkom“, zmeny odohrávajúce sa v Habsburskej monarchii a aj blízkosť a prepojenosť v historickej, kultúrnej, hospodárskej a prírodnej oblasti s Gemerom stáli za snahou spojiť sa s Gemerom. Malohont v novej Gemersko – malohontskej župe bol piatym okresom, bez zvláštnej samosprávy. Špecifikácia župných zamestnancov bola: prvý a druhý podžupan, hlavný notár, podnotár, registrátor, traja kancelisti, župný fiškál, pokladník filiálnej pokladnice, kontrolór filiálnej pokladnice, partikulárni (okresní) vyberači daní, prví slúžni	Dejiny správy pôvodcu

		<p>v okresoch Rimavská Sobota, Putnok, Ratková a Širkovce, podobne podslúžni a druhí slúžni. Okrem nich župa vydržovala župného inžiniera, fyzika, chirurgov v okresoch, pôrodné baby, hajdúchov, kominára, kastelána a kuriča. Prvým podžupanom bol Mikuláš Király zo Satmáru, druhým Štefan Mariaši a hlavným notárom Michal Párnický. Hlavným županom bol barón Ladislav Prónay, ktorý bol komisárom pre celý Banskobystrický dištrikt. Jozef II. oddelil 15. júla 1786 súdnicstvo od stolíc a obmedzil župnú samosprávu. V roku 1786 stavovská stolica/župa prestala fungovať a župy sa stali výkonnými orgánmi politickej správy (intimát kráľovskej miestodržiteľskej rady z 20. júna 1786 číslo 26.253). Generálne kongregácie sa zrušili, župní úradníci prestali byť volení, ale boli už len menovaní panovníkom a hlavným županom. Kongregácie sa mohli schádzať len raz do roka na prerokovanie perceptorských účtov, kontribučných a komisárskych záležitostí. Nariadenia ústredných orgánov sa mohli prerokovávať len na partikulárnych kongregáciách. Jozefínske reformy sa dotkli aj daňovej správy. Došlo k zlúčeniu domácej a vojenskej pokladnice a namiesto generálneho perceptorra sa zaviedla filiálna pokladnica. Úrad filiálnej pokladnice (<i>Filial Cassae Amt</i>) bol podriadený dištriktuálnej pokladnici, ktorá bola v Banskej Bystrici. Jedna z najväčších reforiem, ktorú sa panovník snažil presadiť, bola daňová reforma. Jej cieľom bolo zdaniť všetku pôdu, aj šľachtickú aj urbársku. Na realizáciu tohto zámeru boli vytvorené v jednotlivých župách podkomisie pre daňovú reguláciu. V Gemersko – malohontskej župe táto župná podkomisia sídlila v Rimavskej Sobote. V každej obci sa na vymeriavani mali podieľať členovia obecnej správy – prisažní.</p> <p>Jozef II. na sklonku svojho panovania väčšinu svojich reforiem musel odvolať. Reskriptom z 28. januára 1790 nariadil, aby sa od 1. mája 1790 verejná správa aj súdnicstvo vrátili do stavu pred reformami, čo vlastne znamenalo obnovenie šľachtických výsad. Odluku pri spojených jozefínskych župách riešil intimát miestodržiteľskej rady číslo 7700 z 2. marca 1790. Spoločná pokladnica sa mala viesť do konca apríla, kedy boli obvyklé termíny uzávierok. Posledná spoločná generálna kongregácia sa konala 2. a 3. marca 1790. Reštauračná kongregácia Gemerskej stolice sa konala 26. apríla 1790 v Plešivci a Malohontského dištriktu 20. apríla 1790 v Rimavskej Sobote, týždeň po reštauračnej kongregácii Hontianskej stolice v Kamenci 14. apríla 1790. Tieto zápisnice ako aj historické pozadie už nie je súčasťou Gemersko – malohontskej župy I. a teda ani predmetom tohto opisu.</p>	
3.2.3.	Archival history	<p>Správa registratúry jozefínskej župy sa líši od predchádzajúcej spisovej manipulácie obidvoch predchodcov. Začal sa zavádzať vecný – predmetový systém spisovej manipulácie (systém registratúrnych jednotiek „fons-positio“). Registrátori upustili od chronologicky - numerického signovania písomností podľa poradia prerokovávaní na kongregáciách a zaviedli novú, zhora nariadenú spisovú manipuláciu a to od 1. januára 1787. Dovtedy sa ešte pokračovalo v</p>	Dejiny archívneho fondu

	<p>zapisovaní partikulárnych kongregácií do zápisnice Gemerskej stolice a aj v číslovaní podacieho protokolu. Tieto boli neskôr dodatočne nanovo prečíslované, istý čas používali staré aj nové číslovanie vo forme zlomku, potom už len nové číslovanie. Používali predtlačené podacie protokoly (<i>Gestions prothocoll</i>). V ich poslednej rubrike – do poznámky sa zapísala tematická skupina, do ktorej bol spis zadelený. Spisy sa ukladali v roku 1786 do 6 skupín a v rokoch 1787 – 1789 do 28 skupín a v rámci jednotlivých skupín sa spisy poradovo číslovali červeným atramentom. K tematickým skupinám registrátori vypracovávali elenchy. Indexy vypracovali len k podacím protokolom. Písomnosti ročníka 1790 sú usporiadané chronologicko - numericky a podľa kongregácií. Urbárske písomnosti sa protokolovali v administratívnom podacom protokole s označením „urbarialia“. Ich obsah bol zaznamenaný v osobitnom urbárskom protokole. Daňové a účtovné písomnosti mali tiež vlastné oddelenie Úrad filiálnej pokladnice. Sem sa spisy dostávali na vybavenie už s číslom z administratívneho protokolu, kam sa poznačilo do poznámky „cassae“. Po ich vybavení sa vrátili naspäť do administratívnej registratúry, poprípade ostali v registratúre filiálnej pokladnice. Úrad filiálnej pokladnice úradoval inak ako jeho predchodcovia. Domáca a vojenská pokladnica sa zlúčili, príjmy a výdaje sa evidovali v pokladničných denníkoch a hlavných knihách. Písomnosti župnej podkomisie pre daňovú reguláciu protokolovali priebežne počas jej celého trvania bez ohľadu na roky. Spisy sa protokolovali tak, ako prichádzali a potom sa zaraďovali buď tematicky alebo podľa obcí alebo obidvoch kritérií spolu.</p> <p>Pod zachovalosť písomností sa podpísala nevôľa šľachty nad reformami, ktoré Jozef II. do verejného života zavádzal. Najviac si to odniesli práve písomnosti spojené s daňovou reformou, ktorá bola pozastavená. Tieto písomnosti (tzv. dimensionalia) boli sústredené v župnom dome, kde ich gemerská a malohontská šľachta na jar v roku 1790, v obave pred možným použitím do budúcnosti, spálila, čím došlo k značnému ochudobneniu fondu. Písomnosti, ktoré sa zachovali, boli uložené v Rimavskej Sobote spolu s písomnosťami svojich právnych predchodcov Gemerskej stolice a Malohontského dištriktu. Počas trvania Gemersko – malohontskej župy archivár a notár Anton Lubik bol poverený vykonaním segregácie súdnych písomností od verejnosprávnych, o čom svedčia aj zachované správy registrátorov. Po zániku inštitúcie došlo k rozdeleniu jej písomností na gemerskú a malohontskú časť. K ich sceleniu nedošlo ani počas existencie druhej Gemersko – malohontskej stolice/župy, ktorá existovala od roku 1803 až do zániku župného zriadenia v roku 1922. Každý fond bol usporiadaný iným spôsobom. V Malohonte sa vytvorilo po 12 skupín tak vo verejnosprávnom aj v súdnom oddelení a týmto spôsobom bola usporiadaná aj menšia časť písomností z jozefínskeho obdobia. Písomnosti z rokov 1787 – 1790 prevažne z Gemerskej stolice boli usporiadané do 28 skupín. V rokoch 1923 – 1938 bol fond v správe Okresného úradu v Rimavskej Sobote, v</p>	
--	---	--

		rokoch 1938 – 1944 v správe župy a v rokoch 1945 – 1948 v správe Okresného národného výboru v Rimavskej Sobote. Fond sa do väčšej pozornosti dostal na Pracovisku štátneho archívu v Rimavskej Sobote, ktorý bol zriadený 1. augusta 1953. Tu pracovníci písomnosti usporiadali a dali do škatúl. K spracovaniu sa pristúpilo v sedemdesiatych rokoch 20. storočia v vtedajšom Štátnom oblastnom archíve v Banskej Bystrici a o jeho celkovú inventarizáciu sa postaral archivár Jozef Kupča.	
3.2.4.	Immediate source of acquisition or transfer	Zaevidované pod prírastkovým číslom 6 z 2. januára 1956	Spôsoby získavania archívnych prírastkov
3.3.1.	Scope and contents	Po obsahovej a tematickej stránke administratívne písomnosti netreba nejako podrobnejšie rozoberať, pretože názvy 6 a potom 28 tematických skupín (viď kapitola Spôsob usporiadania) ich obsahovú náplň dostatočne približujú. Nachádza sa tu sumár súpisu obyvateľstva obcí z roku 1786. Spisy z urbárskych písomností sa nezachovali. Urbárske podacie protokoly však obsahujú podrobné záznamy o obsahu spisov a spôsobe ich vybavenia, čím ich do značnej miery nahrádzajú. Účtovné a daňové písomnosti poskytujú obraz o daňovom zaťažení obcí, o príjmoch a výdavkoch župy, o príjmoch župných zamestnancov, o finančných škodách živelnými pohromami, výkazy o úrode a zásobách obilia. Zachovalosť písomností podkomisie pre úpravu daní vzhľadom na jej úlohu v daňovej reforme Jozefa II. je slabá. Zachovali sa rôzne inštrukcie, poučenia a pokyny k vymeriavaniu, korešpondencia medzi úradmi a písomnosti zememeračov, ktorí vymeriavanie robili. Samotné výsledky vymeriavania, ktoré na území župy prebiehali, sa nezachovali.	Obsah a rozsah archívneho fondu
3.3.2.	Appraisal, destruction and scheduling information	Z archívneho fondu neboli pri jeho spracúvaní vyradené žiadne dokumenty.	Vyraďovanie a hodnotenie
3.3.3.	Accruals	Archívny fond je uzatvorený. Ďalšie prírastky sa neočakávajú.	Možné prírastky
3.3.4.	System of arrangement	Spôsob usporiadania písomnosti, pokiaľ zachovalosť umožnila, korešponduje s pravidlami vtedajšej spisovej manipulácie. Písomnosti sú usporiadané v nasledovnej štruktúre: 1 Administratívne písomnosti	Spôsob usporiadania

		<p>1.1 Úradné knihy¹</p> <p>1.2 Spisový materiál</p> <p> 1.2.1 Pomocné knihy²</p> <p> 1.2.2 Spisy</p> <p> 1.2.2.1 Prvé manipulačné obdobie³</p> <p> 1.2.2.2 Druhé manipulačné obdobie⁴</p> <p> 1.2.2.3 Tretie manipulačné obdobie⁵</p> <p> 1.2.2.4 Nesignované spisy</p> <p>2 Súpis obyvateľstva obcí</p> <p>3 Písomnosti župného fiškála</p> <p>4 Urbárske písomnosti⁶</p> <p>5 Písomnosti filiálnej pokladnice</p> <p> 5.1 Účtovné knihy</p> <p> 5.2 Daňové a účtovné spisy</p> <p>6 Písomnosti podkomisie pre úpravu daní</p> <p> 6.1 Písomnosti ústrednej kancelárie</p>	
--	--	---	--

		<p>6.1.1 Knihy</p> <p>6.1.2 Spisový materiál</p> <p>6.1.2.1 Pomocné knihy</p> <p>6.1.2.2 Spisy</p> <p>6.2 Písomnosti zememeračov</p> <p>6.3 Písomnosti obcí</p> <p>6.4 Neurčené písomnosti</p> <p>¹ Kongregačná zápisnica z roku 1790, knihy normálií z rokov 1786 – 1790, Kniha nariadení a obežníkov z rokov 1787 – 1789</p> <p>² Koncepty podacieho protokolu z roku 1786, podacie protokoly (<i>Tagebuch, Gestions Prothocoll</i>), indexy, poštové knihy a elenchy k 28 tematickým skupinám spisov</p> <p>³ zaužívané len v roku 1786, spisy sú zoradené numericky v 6 tematických skupinách (<i>A–ecclesiastica, B–religionale, C–politicacommissariatica, D–contributionale, E–urbariale, F–iuridica</i>)</p> <p>⁴ zaužívané v rokoch 1787 – 1789, spisy sú zoradené numericky v 28 tematických skupinách (I–cirkevné, II–náboženské, III–daňové, IV–účtovné, V–vymeriavanie pozemkov, VI–hospodárenie župy, VII–hospodárenie obcí, VIII–zásobovanie vojska, IX–daňové odpisy a úľavy, X–dovolenkujúci vojaci, XI–zbehovia, XII–výroba sanitory, XIII–verejnosprávne, XIV–šľachtické, XV–emigrácia a osídľovanie, XVI–kurenty, XVII–regulácia Židov a Rómov, XVIII–zdravotníctvo, XIX–policajné veci, XX–sirotské, XXI–základiny a starostlivosť o chudobných, XXII–pošta, XXIII–školstvo, XXIV–obchod, XXV–verejné hospodárstvo, XXVI–urbárske, XXVII–právne, XXVIII–väzenské záležitosti</p> <p>⁵ písomnosti ročníka 1790 sú usporiadané chronologicko-numericky a podľa kongregácií - aj</p>	
--	--	---	--

		v tomto vidieť úsilie šľachty o urýchlenú obnovu predjosefinských pomerov ⁶ zachovali sa len urbárske podacie protokoly z rokov 1788 – 1789	
3.4.1.	Conditions governing acces	prístupný	Podmienky prístupu
3.4.2.	Conditions governing reproduction	Archívne dokumenty možno reprodukovat' so súhlasom archívu podľa podmienok uvedených v jeho bádateľskom poriadku a v súlade s internými predpismi MV SR.	Podmienky vyhotovovania reprodukcií
3.4.3.	Language /scripts of material	nemecký, latinský, slovenský/fraktúra	Jazyk/písmo archívnych dokumentov
3.4.4.	Physical characteristics and technical requirements	nepoškodený	Fyzický stav a technické požiadavky

3.4.5.	Finding aids	<p>K dispozícii je nasledujúca neelektronická pomôcka - inventár poskytovaný archívom v bádateľni na požiadanie:</p> <p>Štátny oblastný archív v Banskej Bystrici. Kupča Jozef: Gemersko – malohontská župa I. (1784) 1786 – 1790. Banská Bystrica 1975. Inventár e. č. 1319</p>	Vyhľadávacie pomôcky
3.5.1.	Existence and location of originals	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky Štátny archív v Banskej Bystrici, Komenského 26, 974 01 Banská Bystrica	Existencia a umiestnenie originálov
3.5.2.	Existence and location of copies	Nie je známe.	Existencia a umiestnenie kópií
3.5.3.	Related units of description	<p>Archívny fond Gemerská župa (<i>Štátny archív v Banskej Bystrici</i>)</p> <p>Archívny fond Gemersko – malohontská župa II. (<i>Štátny archív v Banskej Bystrici</i>)</p> <p>Archívny fond Malohontský dištrikt (<i>Štátny archív v Banskej Bystrici</i>)</p>	Súvisiace jednotky opisu
3.5.4.	Publication note	Informácie nie sú známe.	Informácie o publikovaní
3.6.1.	Note		Poznámka
3.7.1.	Archivist's note	Opis vyhotovila PhDr. Monika Nagyová na základe evidenčného listu archívneho fondu a informácií obsiahnutých v archívnej pomôcke uvedenej v kapitole Vyhľadávacie pomôcky.	Informácia o spracovateľovi a

			spracovaní
3.7.2.	Rules or conventions	Opis bol vyhotovený podľa ISAD(G): General International Standard Archival Description, Second Edition	Pravidlá alebo zásady
3.7.3.	Date(s) of descriptions	31.10.2017	Dátum vyhotovenia opisu